

УДК 373.2.015.31:792.091

В. А. ВОЛКОВА

кандидат педагогічних наук, доцент

Т. О. ЧЕСНЯК

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті на основі аналізу наукових підходів розглянуто поняття творчості та особливостей розвитку творчих здібностей старших дошкільників; визначено роль театралізованої діяльності у розвитку творчих здібностей дітей та на всебічному розвитку загалом; висвітлено методи керівництва театралізованою діяльністю дошкільників; визначено принципи правильної її організації для забезпечення ефективного результату творчого розвитку дітей під час навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі.

Ключові слова: творчість, творчі здібності, театралізована діяльність, творчий розвиток, принципи.

Проблемі розвитку людських здібностей завжди надавали величезного значення. Проте в минулому у людей не з'являлося виняткової потреби у розвитку творчості. Таланти виникали самі собою, стихійно породжували унікальні твори літератури та мистецтва, робили наукові відкриття, винаходи, які забезпечували задоволення потреб суспільства. На сьогодні ситуація зовсім інакша. Науково-технічний прогрес сприяє урізноманітненню та ускладненню життя. Воно потребує від особистості не стандартних, звичних для всіх дій, а рухливості, гнучкого мислення, швидкого пристосування до нових умов, творчого підходу до розв'язання різноманітних проблем. Якщо звернути увагу на той факт, що практично в кожній професії частка розумової праці збільшується, а вся значна частина виконавчої діяльності відводиться машинам, то безсумнівно творчі здібності особистості потрібно признати частиною її інтелекту, а завдання розвитку – одним з першорядних завдань у вихованні сучасної особистості.

Реформування дошкільної освіти потребує розв'язання безлічі проблем, серед яких виняткове місце належить проблемі формування творчої особистості. Творчість характеризують як продуктивну людську діяльність, яка здатна породжувати якісно нові матеріальні й духовні цінності суспільного значення. Розвиток творчого потенціалу діяльності – одна з найважливіших умов культурного прогресу суспільства й виховання особистості. Саме тому на всіх етапах дошкільної освіти необхідно акцентувати увагу на максимальну стимуляцію в дошкільників самостійної діяльності, на розвиток стійкого творчого інтересу, цілеспрямованості творчого пошуку, заповзятливості під час здійснення творчих завдань [2, с. 27]. У реалізації такого важкого процесу вагому роль відведено мистецтву, яке

сприяє кращому пізнанню себе та власного внутрішнього світу, спонукає особистість до самовдосконалення.

Мистецтво завдяки своїм винятковим можливостям, які полягають у цілісному впливі на особистість, постає не лише як основа естетичного виховання, а й як універсальний засіб творчого розвитку дитини.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження вказує на те, що вагомих внесок у розвиток науки про творчі здібності зробили вчені Б. Теплов, Л. Виготський, І. Лернер, С. Сисоєва, зауваживши, що майже кожна дитину можна навчити творчості, виховуючи в неї інтерес до знань.

Гру як суттєвий засіб дитячого прояву життєвих вражень, що є неодмінною потребою, яку закладено в самій природі дитини, вивчали вчені Л. Артемова, Н. Палій, Г. Шевченко та ін. Значення театрального мистецтва при формуванні духовної культури особистості розглянуто в працях Є. Вахтангова, А. Луначарського, В. Немировича-Данченка, К. Станіславського; проблемі морального розвитку дітей засобами театралізованої діяльності присвятили свої дослідження А. Брянцева, С. Образцов тощо.

Отже, аналіз науково-методичної літератури засвідчує, що в сучасній дошкільній системі виховання театралізованій творчості ще не надають належного значення в навчально-виховній роботі. Існує необхідність у науковому обґрунтуванні принципів правильної організації театралізованої діяльності з метою формування творчих здібностей старших дошкільників.

Мета статті – розкрити роль театралізованої діяльності у розвитку творчих здібностей старших дошкільників, з'ясувати принципи організації театралізованої діяльності старших дошкільників.

Зміни, що відбуваються в суспільстві на сьогодні, вимагають нових підходів щодо підготовки дітей до школи. Одним з них є розвиток художньо-творчих здібностей у дітей дошкільного віку, що сприяє проявам ініціативи та пізнавальної активності, стимулює інтерес до творчого пошуку, розкриває перспективи активного пізнання навколишнього середовища та самопізнання. Адже саме дитяча творчість є основою творчих досягнень та відкриттів у майбутньому.

Нерідко у щоденній свідомості творчі здібності рівняють зі здібностями до різноманітних видів художньої діяльності, складання віршів, музичних творів. Проте творчі здібності дошкільників цим не обмежуються.

Це поняття тісно пов'язане з поняттям “творчість”, “творча діяльність”. Творчою є така діяльність особистості, результатом якої є створення чогось нового – предмету навколишнього світу чи побудови мислення, яке забезпечує нові знання про світ, чи переживання, які відображають нове ставлення до дійсності.

Творчі здібності визначають як індивідуальні особливості, якості особистості, які впливають на її успішність під час виконання різноманітної творчої діяльності. Саме тому частка творчості може бути присутньою у будь-якій людській діяльності. У всьому розвиненому світі наявний дуже великий інтерес до проблеми розкриття механізмів творчості.

Творчі здібності виникають під час висунення та здійснення нових оригінальних ідей, починаючи з раннього дитинства. Важливим засобом формування особистості дитини й гармонійного всебічного розвитку є художньо-естетичне виховання дошкільників.

Під час естетичного сприймання творів мистецтва у дошкільника з'являються художні асоціації; він починає оцінювати, порівнювати, узагальнювати, що призводить до усвідомлення зв'язку між змістом і засобами художньої виразності творів. Діяльність дошкільників можна вважати художньою тоді, коли вона буде спиратися на різноманітні види мистецтва, які зображені в легкій і зрозумілій для дітей формі. Це театральна, музична, образотворча, художньо-мовленнева діяльності.

Театр невимушено впливає на емоційну сферу дитини, стимулює її пізнавальну активність, розкриває творчі здібності. Великі перспективи отримала людина від природи для творчого розвитку. Через переживання, емоційне ставлення до певного явища у дошкільника зароджується і розвивається почуття любові. Джерелом всіх переживань дитини є її діяльність та спілкування з навколишнім світом. Але дитячі емоції нерідко є ситуативними, нестійкими й бурхливими. Саме мистецтво сприяє поступовому перетворенню їх у стійкі [1, с. 38].

У діяльності проходить творчий розвиток особистості, і від її різноманітності залежатиме гармонійність особистості. Всебічно гармонійно розвинена особистість споконвіку була для людства ідеалом досягнення вищих ступенів досконалості й краси.

Враховуючи це, театралізована діяльність виступає ефективним засобом формування особистості у художній, естетичній, духовній, інтелектуальній, фізичній сферах, реалізації її творчого потенціалу.

Театралізована діяльність у дошкільному навчальному закладі виявляє творчий потенціал старшого дошкільника, виховує творчо спрямовану особистість. Діти старшого дошкільного віку навчаються вбачати в навколишньому середовищі цікаві ідеї, втілювати їх в житті, вигадувати власний художній образ головного героя. У них розвивається творча уява, асоціативне мислення, вони починають помічати незвичайне у буденному [5, с. 48]. Театралізована діяльність доступна й зрозуміла і дітям, і дорослим, насамперед тому, що в її основу покладено гру. Театралізована гра – це яскравий емоційний засіб, що сприяє формуванню і розвитку художнього смаку старших дошкільників.

Коллективна театралізована діяльність спрямовує свій вплив на особистість дитини, її самостійну творчість, а також покликана розвивати провідні психічні процеси. Вона забезпечує усвідомлення почуттів задоволення, радості, успіху.

Театралізована діяльність має великий виховний вплив. Беручи в ній участь, діти мають можливість пізнати все розмаїття навколишнього світу через фарби, образи, звуки, а майстерно поставлені запитання спонукають їх до думок, аналізу, узагальнень, висновків. Розумовий розвиток пов'язаний із виразністю реплік дійових осіб, непомітно збільшується словник

старших дошкільників, вдосконалюється культура мови, її інтонаційний лад. Роль і репліки змушують дитину чітко, зрозуміло висловлюватися. У неї покращується мовлення, її граматичний лад.

Театралізована діяльність – джерело розвитку почуттів, переживань і нових відкриттів дошкільника, яка залучає його до духовних цінностей. Це конкретний, видимий результат. Але не варто й забувати, що заняття з театралізованої діяльності впливають на розвиток емоційної сфери дитини, примушуючи її співчувати героям, підтримувати їх, співпереживати подіям, які розігруються.

Кожен твір літератури або ж казка для дітей-дошкільників завжди мають мораль (добро, дружба, щирість), діти висловлюють своє ставлення до добра й зла. Все це сприяє формуванню досвіду соціальних навичок поведінки. Улюблені персонажі стають прикладами для наслідування. Здатність дошкільників до ідентифікації дає можливість вихователям саме через театралізовану діяльність спрямовувати позитивний вплив на дітей.

Театралізована діяльність допомагає старшим дошкільникам, які асоціюють себе з героєм, моделювати різні життєві ситуації, розв'язувати безліч проблемних ситуацій, опосередкованих особою будь-якого героя. Це сприяє подоланню боязкості, невпевненості у собі, сором'язливості.

Заняття з театралізованої діяльності впливають не лише на розвиток психічних функцій особистості старшого дошкільника, художніх здібностей, творчого потенціалу, а й на загальнолюдську спроможність до міжособистісної взаємодії, творчості в різноманітних сферах, сприяють пристосуванню в соціумі, відчуттю себе успішним [4].

Мета театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі – розвивати, розширювати, вдосконалювати творчі здібності дітей, покращувати їх внутрішній світ. Нелегкому процесу формування естетичних почуттів дошкільників сприяє їх активна участь у процесі створення театральної вистави у дошкільному навчальному закладі. Різноманітне щоденне включення дітей до багатьох видів діяльності – це обов'язкова умова розвитку в них творчих здібностей.

Театр породжує чудеса, забавляючи, розважаючи, навчаючи, розвиваючи творчі здібності дошкільників, коригуючи їх поведінку, сприяючи емоційному розкриттю. Вінзбагачує і розвиває мовлення, ораторські здібності дітей, розширяє їх кругозір, формує моральні уявлення, забезпечує упевненість у собі, сприяє оволодінню навичок публічних виступів [3, с. 27].

Таким чином, театральне мистецтво забезпечує всебічний розвиток особистості дошкільника. Безпосереднє щоденне спілкування дітей з театром навчає їх стриманості, зібраності, бути привітнішими один до одного.

У межах кожної вікової категорії дітей театралізованої діяльності властиві свої особливості, які спричинені особливостями розвитку мовлення, ігрової діяльності, театральних дій, сприймання дітьми музичних і літературних творів.

Вік дошкільнят впливає на зміну методів та характер керівництва театралізованою діяльністю. Для молодшого дошкільного віку характерним є планомірний вплив на зміст ігор, але без заміни ініціативи й самостійності дітей, що продукує вимоги для розвитку творчості, допомагає малюкам установити дружні взаємовідносини.

У процесі роботи зі старшими дошкільниками більше використовують методи опосередкованого педагогічного впливу: організація предметно-ігрового середовища, постановка проблемних ігрових завдань, підтримка при плануванні діяльності, попередня мовленнєва робота [6].

Для правильної організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі вважаємо доцільним спиратися на такі принципи:

1. Принцип гуманізації: він полягає у вмінні вихователя поставити себе на місце дошкільника, враховувати його думку, не нехтувати його емоціями та почуттями, тобто вихователь розглядає дитину як рівноправного партнера, орієнтуючись на вищі загальнолюдські цінності.

2. Принцип диференціації, який передбачає забезпечення найкращих умов для самореалізації кожного дошкільника в процесі театралізованої діяльності, враховуючи його вік, стать, накопичений досвід, особливості емоційної та пізнавальної сфери.

3. Принцип інтегративності. У педагогічному процесі інтеграцію розглядають як засіб забезпечення емоційного комфорту і благополуччя дітей у дошкільному навчальному закладі, як одну з найважливіших умов всебічного розвитку особистості, перших творчих виявів і формування індивідуальності. Це гармонічне комбінування як на заняттях, так і в щоденних різноманітних життєвих ситуаціях елементів музики й літератури, поезії, живопису, виходу на образотворення в різновидах художньої діяльності – малюванні, ліпленні, аплікації, музикуванні, мімічних та пантомімичних етюдів.

4. Принцип змістовності – визначає змістовність занять, різну тематику й методи роботи.

5. Принцип систематичності полягає в щоденному включенні театралізованих вправ у всі форми організації навчально-виховного процесу. Це забезпечує їх необхідність на рівні дидактичних і сюжетно-рольових вправ.

6. Принцип дитячої активності, в якому акцентується увага на максимальній активності дошкільників протягом усіх етапів підготовки й проведення ігор. Наявність такої активності сприяє тому, що театралізована діяльність відбувається інтенсивніше й результативніше. Діти майже не відчувають втоми, адже вони займаються цікавою діяльністю, а не тяжкою працею.

7. Принцип співпраці передбачає співпрацю дошкільників з товаришами та з дорослими.

Можна виділити й принципи, які стосуються конкретно вихователя. Це:

8. Принцип професійної компетентності, основна думка якого: все, що ми робимо, – робимо професійно!

9. Підготовленість та зацікавленість педагога, яка полягає в тому, що всі завдання, ігри для заняття необхідно підбирати так, щоб вони успішно поєднували рухи, міміку, мову, пантоміму в різноманітних варіантах.

Висновки. Отже, театралізована діяльність – це художня діяльність, яка пов'язана зі сприйманням творів театрального мистецтва й відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, почуттів та вражень. Необхідно більше уваги приділяти саме театральному мистецтву в дошкільних навчальних закладах, використовуючи інноваційні методи й принципи його організації, адже роль та значення театру для всебічного розвитку дошкільників, зокрема їх творчих здібностей, доведена багатьма вченими та сучасними дослідженнями.

Список використаної літератури

1. Антипина А. Е. Театрализованная деятельность в детском саду / А. Е. Антипина. – Москва : Владос, 2003. – 103 с.
2. Артемова Л. В. Театр і гра. Вдома, у дитячому садку, в школі / Л. В. Артемова. – Київ : Томіріс, 2002. – 78 с.
3. Комаровська О. А. Театральне мистецтво в курсі “Художня культура України” / О. А. Комаровська // Мистецтво і освіта. – 2002. – № 2. – С. 26–39.
4. Мигунова Е. В. Театральная педагогика в детском саду / Е. В. Мигунова. – Москва : Сфера, 2009. – 128 с.
5. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посіб. / В. В. Рибалка. – Київ : ІЗІМН, 1996. – 236 с.
6. Чурилова Э. Г. Методика и организация театрализованной деятельности дошкольников и младших школьников: Программа и репертуар / Э. Г. Чурилова. – Москва : Гуманит. изд. центр Владос, 2003. – 160 с.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2015.

Волкова В. А., Чесняк Т. А. Роль театрализованной деятельности в развитии творческих способностей старших дошкольников

В статье на основе анализа научных подходов рассмотрено понятие творчества и особенностей развития творческих способностей старших дошкольников; определена роль театрализованной деятельности в развитии творческих способностей детей и всестороннем развитии в целом; освещены методы руководства театрализованной деятельностью дошкольников; определены принципы правильной ее организации для обеспечения эффективного результата творческого развития детей во время учебно-воспитательного процесса в дошкольном образовательном учреждении.

Ключевые слова: *творчество, творческие способности, театрализованная деятельность, творческое развитие, принципы.*

Volkova V., Chesnyak T. A Role of Theatrical Activity is in Developing Creative Abilities of Senior Preschool Children

Reformation of preschool education needs the decision of enormous amount of problems among that an exceptional place belongs to the problem of forming of creative personality. A theatre naturally influences on the emotional sphere of child, stimulates her cognitive activity, exposes creative capabilities. Theatrical activity comes forward as effective means of forming of personality in artistic, aesthetic, spiritual, intellectual, physical spheres, realization of her creative potential.

A theatrical game is bright and emotional means that assists forming and development of artistic taste of senior preschool children. Theatrical activity has large educational influence.

Aim of theatrical activity in preschool educational establishment – to develop, to extend, to perfect the creative capabilities of children, improve them to internal world. The various daily including of children is to many types of activity is the obligatory condition of development for them of creative capabilities.

Employments of theatrical activity have effect not only on the development of mental functions personality of the older preschooler, artistic abilities and creativity, but also on the human capacity for interpersonal interaction, creativity in various fields, promote adaptation in society, feeling successful.

Within the limits of every age category of children to the atrical activity the peculiar features, that is caused by the features of development of broadcasting, playing activity, theatrical actions, perception of musical and literary works children.

The article describes the principles of proper organization of the atrical activities to ensure the effective result of creative development of children in the educational process in preschool education.

Key words: *creative, creativity, theatrical activities, creative development, principles.*